

Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum
Orðabók Háskólans

Kristín Bjarnadóttir:

Enn um -na

**Um eignarfall fleirtölu af veikum kvenkynsnafnorðum í
Beygingarlýsingu íslensks nútímamáls**

21. Rask-ráðstefnan
um íslenskt mál
og almenna málfræði

27.1.2007

21. Rask-ráðstefnan um íslenskt mál og almenna málfræði
Kristín Bjarnadóttir: **Enn um -na**
27.1.2007

Efnisskipan:

1. Beygingarlýsing íslensks nútímamáls (BÍN)
2. Beygingarflokkar veikra kvenkynsnafnorða í BÍN
3. Vinnuaðferðir við flokkun orðanna

Heimildir

Bakstöðuklasar

Dæmaleit

4. Dæmaskortur og eignarfallsflótti
5. Niðurstöður

21. Rask-ráðstefnan um íslenskt mál og almenna málfræði
Kristín Bjarnadóttir: **Enn um -na**
27.1.2007

Beygingarlýsing íslensks nútímamáls (BÍN):

Beygingarlýsing íslensks nútímamáls er verkefni orðfræðisviðs Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum (Orðabókar Háskólans) og felst í því að koma upp safni beygingardæma á tölvutæku formi. Í safninu eru nú u.þ.b. 253 þúsund beygingardæmi.

Efnið er ætlað til nota í tungutækniverkefni af ýmsu tagi og sem hjálpartæki við orðabókargerð. Jafnframt eru beygingardæmin aðgengileg á vefsetri stofnunarinnar.

Vinna við verkið hófst árið 2002 og fyrsti hluti verksins var unninn fyrir styrk frá menntamálaráðuneytinu.

Útgáfa 3.0 er verður opnuð í nýjum gagnagrunni á næstunni.

21. Rask-ráðstefnan um íslenskt mál og almenna málfræði
Kristín Bjarnadóttir: **Enn um -na**
27.1.2007

Beygingarflokkar veikra kvenkynsnafnorða í BÍN:

	I.	II.	III.	
kvk_vb_X.a.-u-ur.-a	2.166	12.898	15.064	<i>bára, persóna, stofa, tölva</i>
kvk_vb_X.a.-u-ur.-na	256	4.934	5.190	<i>bunga, fluga, gata, stúlka</i>
kvk_vb_X.a.-u-ur.-a-na	467	2.885	3.352	<i>alda, beygla, kápa, perla</i>
kvk_vb_X.a.-u-ur.-na-a	426	4.206	4.632	<i>agúrka, bjalla, hrúga, leiga</i>
Alls:	3.315	24.923	28.238	

Niðurstöður: -a 23.048, -na 13.174

Skýring: I. Grunnorð, II. Samsett orð, III. Heildarorðafjöldi

Ath. Orð án eignarfalls fleirtölu: *fórir, föggur, gönur, kröggur, stírir*

Eintöluorð skekkja myndina dálítið þar sem þau dreifast ekki jafnt á flokkana.

21. Rask-ráðstefnan um íslenskt mál og almenna málfræði
Kristín Bjarnadóttir: **Enn um -na**
27.1.2007

Vinnuaðferðir við beygingu veikra kvenkynsnafnorða í BÍN:

1. Leitað í málfræðiritum að beygingu einstakra orða
2. Bakstöðuklasar skoðaðir
3. Leitað í gagnasöfnum OH (aðallega Ritmálssafni) og í textum
4. Stuðst við máltilfinninguna (KB, AE, starfsmenn OH o.fl.)
5. Ábendingar frá notendum BÍN
6. Óskastaðan: Beintenging við risastórt markað textasafn

Kristín Bjarnadóttir og Aðalsteinn Eyþórsson sáu um flokkun veikra kvenkynsnafnorða.

Beygingarlýsingin er áfram í vinnslu.

Öllum athugasemdum um álitamál er tekið með þökkum!

21. Rask-ráðstefnan um íslenskt mál og almenna málfræði
Kristín Bjarnadóttir: **Enn um -na**
27.1.2007

Málfræðiheimildir um beygingu veikra kvenkynsnafnorða:

Guðrún Theódórsdóttir. 1996. *Hosnasterta*. Um -a og -na endingar eignarfalls fleirtölu veikra kvenkynsorða. Óprentuð MA-ritgerð, Háskóla Íslands.

Alexander Jóhannesson 1923

Árni Böðvarsson 1992

Björn Guðfinnsson 1958

Cleasby og Vigfússon 1957 (útg.)

Halldór Halldórsson 1950

Bruno Kress 1982

Stefán Einarsson 1945

Valtýr Guðmundsson 1922

o.fl.

21. Rask-ráðstefnan um íslenskt mál og almenna málfræði
Kristín Bjarnadóttir: **Enn um -na**
27.7.2007

Gerð bakstöðuhljóða og -klasa:

VC	856	<i>aða, dúfa, gata, gáfa, kona . . .</i>
VCC	1.311	<i>alda, arða, blaðka, bumba; padda, vagga, brekka . . .</i>
VCCC	251	<i>hleðsla, mandla, þensla, þurrka . . .</i>
VCCCC	20	<i>ferskja, brennsla, vinnsla, kennsla, hneppsla</i>

Stafsetningin ræður flokkuninni og löng samhljóð teljast hér til klasa.

21. Rask-ráðstefnan um íslenskt mál og almenna málfræði
Kristín Bjarnadóttir: **Enn um -na**
27.7.2007

Stofngerðin VCa:

Eignarfall með **-a**:

Sérhljóð, -n-, -r- (nema *færa* og *leira*), -v-

Eignarfall með **-a** eða **-na**:

-b-, -ð-, -f-, -g-, -j-, -k-, -l-, -m-, -n-, -p-,
-s- (oftar -a), -t-

21. Rask-ráðstefnan um íslenskt mál og almenna málfræði
Kristín Bjarnadóttir: **Enn um -na**
27.1.2007

Orð af gerðinni Vfa í BÍN og skipting í beygingarflokka:

- a** *býfa, drífa, glufa, grafa, grúfa, gufa, gúfa, gæfa, hnúfa, hraufa, hrufa, hrúfa, hæfa, keifa, keyfa, kveifa, ljúfa, lúfa, nafa, núfa, ofa, pífa, prufa, ráfa, skafa, slefa, stofa, strífa, stúfa, stýfa, tífa, tofa, tufa, týfa, vífa*
- na** *dúfa, gáfa, þúfa*
- a/-na** *drúfa, dýfa, fífa, hrífa, húfa, kofa, láfa, rífa, skófa, skrofa, skræfa, skæfa, slaufa, tófa, tæfa, veifa, vofa, þæfa*
- na/-a** *geyfa, krafa, rófa, skeifa, skrúfa*

21. Rask-ráðstefnan um íslenskt mál og almenna málfræði
Kristín Bjarnadóttir: **Enn um -na**
27.7.2007

Bakstöðuklasinn VCCCC:

Vrkkja	<i>þyrrkja</i>	Eintöluorð
Vrskja	<i>ferskja</i>	-na/-a
Vrfska	<i>dirfska</i>	Eintöluorð
Vflska	<i>fiflska</i>	Eintöluorð
Vllska	<i>illska, tryllska</i>	Eintöluorð
Vnnska	<i>mennska, finnska, hvinnska</i>	Eintöluorð
Vrnska	<i>bernska, fyrnska</i>	Eintöluorð
Vngsla	<i>dengsla, tengsla</i>	-a/-na
Vmsla	<i>fermsla, vermsla</i>	Eintöluorð
Vnnsla	<i>brennsla, vinnsla; kennsla (et.)</i>	-a/-na
Vppsla	<i>hneppsla</i>	-na/-a
Vlstra	<i>hulstra</i>	-a

21. Rask-ráðstefnan um íslenskt mál og almenna málfræði
Kristín Bjarnadóttir: **Enn um -na**
27.7.2007

Dæmi um bakstöðuklasa (eða stafastrengi) sem virðast ótækir með *-na*:

-kma: *drakma*

Klasinn **-kmn-** kemur hvergi fyrir í ósamsettum orðum í BÍN.

-mma: *amma, bomma, dimma, emma, fimma, gamma, glomma, gomma,*
gumma, hlemma, kardimomma, klemma, komma,
krumma, lumma, mamma, remma, rimma, skemma, slemma, slumma,
stemma, summa, tomma, tromma, vemma

Klasinn **-mmn-** kemur fyrir í BÍN í orðinu *stemmning* en ekki annars staðar í ósamsettu orði.

21. Rask-ráðstefnan um íslenskt mál og almenna málfræði
Kristín Bjarnadóttir: **Enn um -na**
27.7.2007

Leit í Emblu og Textasafni OH:

	Embla:	Ts. OH:		Embla:	Ts. OH:
kartafla	43.509	4.348	kartaflnanna	34	4
			kartaflanna	45	3
			kartöflunum	978	74
epli	20.042		eplanna	34	4
			eplunum	978	74

Hlutföll falla í *Íslenskri orðtíðnibók (1991)*:

	no.	ft.m.gr.		No.	ft.m.gr.
nefnifall	31,2%	28,1%	þágufall	29,0%	28,5%
þolfall	27,9%	32,3%	eignarfall	11,9%	11,2%

21. Rask-ráðstefnan um íslenskt mál og almenna málfræði
Kristín Bjarnadóttir: **Enn um -na**
27.7.2007

Dæmafjöldi í Emblu (21.1.2007):

amma	245.628*	amnnanna	0	amma	69	ömmunum	975
mamma	512.019*	mamnnanna	0	mamma	4	mömmunum	689
blúnda	11.627	blúndnanna	3	blúndanna	0	blúndunum	14
kaka	85.981	kaknanna	3	kakanna	15	kökunum	923
fruma	3.683	frumnanna	301	frumanna	472	frumunum	835
greiðsla	148.491	greiðslanna	133	greiðslanna	4	greiðslunum	474
brekka	9.687	brekknanna	1	brekkanna	4	brekkunum	1.621

Dæmafjöldi í Textasafni OH:

amma	7.800	amnnanna	0	amma	0	ömmunum	11
mamma	16.286	mamnnanna	0	mamma	0	mömmunum	4
vaffla	227	vafflnanna	0	vafflanna	0	vöfflunum	3
lumma	1.288	lummnanna	0	lumman	1	lummunum	11

21. Rask-ráðstefnan um íslenskt mál og almenna málfræði
Kristín Bjarnadóttir: **Enn um -na**
27.7.2007

Eignarfall af veikum na-kvenkynsnafnorðum í fyrri hluta samsettra orða (ft./et.):

ekkjja	1/2	<i>ekknasjóður/ekkjufnú</i>	fluga	3/9	<i>flugnanet/flugubox</i>
gata	3/24	<i>gatnagerð/götuskríll</i>	kirkja	3/52	<i>kirknaeign/kirkjuskipan</i>
klukka	1/6	<i>klukknaport/klukkumálmur</i>	saga	12/45	<i>sagnaþjóð/sögufólk</i>
stúlka	2/11	<i>stúlnaskóli/stúlkubarn</i>	tekjur	1/19	<i>teknamegin/tekjuskipting*</i>
fráfæra	3/0	<i>fráfcernalamb</i>	gáfa	8/3	<i>gáfnaljós/gáfufólk</i>
kona	21/14	<i>kvennabátur/konubátur</i>	rjúpa	7/2	<i>rjúpnaskytta/rjúpukarri</i>
þúfa	10/3	<i>þúfnabani/þúfusteinbrjótur</i>	súla	5/1	<i>súlnasalur/súlukast (sbr. súludans)</i>

Eignarfall af veikum a-kvenkynsorðum er (alltaf) í eintölu:

krónutala, línubil, rúsínublóðmör, skepnufár, stjörnuathugunarstöð, tunnusmiður (sbr. bílasmiður), appelsínutré, perutré (sbr. eplatré) . . .

Heimild: Gagnasafn KB um samsett orð (sjá KB 1996). Heildarfjöldi kvk.vb. í fyrri hluta samsettra orða er ef.et. 4.177, ef.ft. 161 (af þeim eru 9 vafadæmi). Í gagnasafninu eru rúmlega 91 þúsund samsett orð.

21. Rask-ráðstefnan um íslenskt mál og almenna málfræði
Kristín Bjarnadóttir: **Enn um -na**
27.1.2007

Hlutfall grunnorða og samsettra í beygingarflokkum veikra kvenkynsorða:

	Grunnorð	Samsett	Hlutfallið
kvk_vb_X.a.-u-ur.-a	2.166	12.898	5,95
kvk_vb_X.a.-u-ur.-na	256	4.934	19,28
kvk_vb_X.a.-u-ur.-a-na	467	2.885	6,18
kvk_vb_X.a.-u-ur.-na-a	426	4.206	9,88

Ef fjöldi samsettra orða er merki um það hve algeng orð eru þá benda tölurnar til þess að *-na* hafi sterkari stöðu í algengum orðum.

21. Rask-ráðstefnan um íslenskt mál og almenna málfræði
Kristín Bjarnadóttir: **Enn um -na**
27.7.2007

Niðurstaða:

1. Altækar reglur um **-na** og **-a** í eignarfalli fleirtölu af veikum kvenkynsnafnorðum er fáar:
 - A. Orð af stofngerðunum **Va**, ***na** og ***va** fá **-a**
 - B. Orð af stofngerðunum **Vkma** og **Vmma** fá **-a**. Þarna verða til klasar sem tæplega finnast í málinu. (Hér er ekki fullleitað enn; hér gætu leynst fleiri klasar.)
2. Meta þarf hvert einasta orð, a.m.k. hvert ósamsett orð
3. Algeng orð virðast hafa meiri tilhneigingu til að fá **-na**
4. Dæmaskortur bendir til þess að fólk veigri sér við að nota eignarfall fleirtölu af veikum kvenkynsnafnorðum. Þetta gerir flokkunina mjög erfiða og þess vegna er ástæða til að hún sé í stöðugri endurskoðun.

21. Rask-ráðstefnan um íslenskt mál og almenna málfræði
Kristín Bjarnadóttir: **Enn um -na**
27.7.2007

Takk fyrir áheyrnina!

kristinb@lexis.hi.is